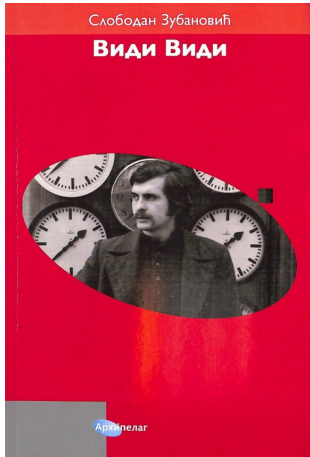

Саша Радојчић

ВЕРИСТИЧКЕ СИТНИЦЕ

(Слободан Зубановић: *Види види*, Архипелаг, Београд, 2023)

Збирку песама *Vigi vigi* Слободан Зубановић је посветио сећању на своју прву објављену књигу – *Куйашило*, која је изашла 1973. код једне од оних великих, у транзицији изумрлих издавачких кућа, београдске „Просвете”. Леп јубилеј, пола века учешћа на песничкој и књижевној сцени, неминовно је удружен с носталгичним осећањима која индукује рад успомена, рачунајући ту не само сећање на себе као (младог) песника него и сећање на књижевни амбијент у ком је тај млади песник деловао.

Међу чиниоце тог амбијента улазе и други песници. У једном од записа којима окончава збирку *Vigi vigi*, Зубановић цитира тројицу: Јована Христића, Милутина Петровића и Борислава Радовића. Најзанимљивији је последњи цитат, који упућује на то да у неком

тренутку у животу песника долази час „да се празне фиоке”. Тим наводом Зубановић сугерише да од његове нове књиге не треба очекивати превише, да у њој има много „старог” материјала, и оправдава (или можда само хоће да објасни) њену распршену структуру.

Међутим, то аутоиронијско оправдање за тили час се преокреће у нешто супротно. Празнећи фиоке, Слободан Зубановић је остварио збирку која управо по нецеловитој структури одговара стању савремене субјективности, подједнако нецеловите, расуте и распарчане, и саме сачињене од својих сећања. Не на последњем месту, треба рећи да је остатак остатака песничког рада затечен у Зубановићевој фиоци био сасвим довољан за једну од најквалитетнијих песничких књига у прошлој години, што говори пре свега о значају овог песника и његовој очуваној снази, али каже понешто, не баш похвално, и о потенцијалу његових млађих колегиница и колега.

Какав материјал чини збирку *Vigi vigi*? Његов избор потенцира песникове успомене и укључује, поред нових песама, и неке раније објављене. Међу њима је, можда и очекивано, пет песама из *Куйашило* (чији избор је сачинио уредник овог издања Гојко Божовић), као и једна песма из Зубановићеве збирке *Саркофај* (1998), која носи наслов „Инвентар Чернобила”, и која је послужила аутору као модел за једну стилску вежбу, у којој је сваки стих песме постао почетни стих по једне од песама новог циклуса. Исти модел Зубановић примењује и у циклусу „Курс поезије”, у коме су почетни стихови преузети из једне песме Миодрага Павловића из збирке *87 њесама* (1952). Ова песма, насловљена као „Поглед”, написана је 1947, у години

рођења Слободана Зубановића, а песме настале по њој, бележи он, „сећања су на вежбе писања које је водио песник Миодраг Павловић, у Дому омладине, 1972. године – првог курса за писање поезије, претече курсева креативног писања код нас”. О том курсу сведочи и сегмент „Нотес за утехе” с поднасловом „Маргиналије са курса”. Сасвим је могуће да су ове минијатуре, које обухватају свега по два-три стиха, настале управо за време трајања курса, и остале сачуване у неком нотесу, похрањеном у песниковој фиоци. Остатак збирке *Vidi vidi* чине нове, или у најмању руку необјављене песме.

У њима се Слободан Зубановић показује у препознатљивом лику песника (нео) веристичког поетичког профила, који своје стихове гради од слика искуствене стварности, превасходно оних визуелних. Сугестију у том правцу, али уз урачунаат иронијски одмак, даје и наслов збирке, који донекле појашњава белешка под насловом „О свакидашњем погледу песама”. Ту се наше узречице „види” и „види, види” тумаче као указивање на нешто што смо већ видели или што знамо, односно као коментар на „догађај у којем смо некад давно учествовали или [...] о појави која нас и даље занима”. Поред овог скретања пажње, које садржи имплицитни коментар појаве, у зависности од начина наглашавања, значајно је и то што обе узречице пупућују на визуелни медиј нашег искуства.

Свој приступ је Зубановић у једној од ранијих књига изричито одредио као *рејорштерски*, обећавајући граду, као повлашћеном амбијенту песама које пише, да ће сачинити његов *прејис*. Разуме се, то обећање никада не резултује чистим мимезисом, јер, са једне стране, у његово испуњење се укључује и специфичност „репортеровог” индивидуалног хоризонта, а са друге, никада се не преписује сама стварност него њен запис, њена симболички претходно обликована и уређена слика. То су ограничења која приањају уз сваки покушај да се песнички проговара у (нео)веристичком кључу, и која „препису”, баш захваљујући неизбежној дистанци, пружају могућност да развије јачу или слабију критичку ноту.

На тог „старог”, очекиваног Зубановића, хроничара града, у новој збирци највише подсећају песме четвртог, ненасловљеног циклуса. Непретенциозне, осетљиве за детаљ, ове песме су ритмизоване римовањем, не посебно строгим, чиме се додатно сугерише њихова веза са тренутком, са успутним запажањем лирске субјективности, снижава се поетска температура. Око једне виђене сцене, или детаља у њој, око неке уобичајене појаве, ситнице, песник гради две-три строфе, задовољава се преношењем утиска, јер он само извештава, не коментарише. Коментар, или надградња почетног утиска, треба да дође од читаоца.

Зубановићева оптика је посебно подешена да препозна социјално релевантну ситуацију, као што то видимо у песмама „Улицом цара Душана али до краја” или „Старица код станице Доњи град”. У обема песмама *йоилег* се окренуо људима са маргине, губитницима у животној игри. У првој, приказ трамвајске окретнице се брзо фокусира на једно од возила у којем

*...насирам враџа,
дрема на задњем седишћу
човек жив а мршав у исто време.
Као беба у йорогилишћу*

сав умошан у ћебе до лица.
Сјусшио је своје улично бремене.

Поређење клошара који спава, можда *мршав* пијан, с бебом у породилишту, сугерише да је тај човек проћердао обећања добијена рођењем. Ништа мање тужна није ни слика старице из друге песме, која „згрбљена” седи, и пушта да

иолако шама свеш њен обасјава
док у мислима време иремошава.

Инверзно, односно парадоксално дата тама, која овде „обасјава”, веома је добро и функционално постављена – и односи се како на спољашњу (јер гаси се дан), тако и на, много важнију, унутрашњу таму у коју тоне свет лирске јунакиње ове песме, згрбљене старице.

Облике социјалне осетљивости на ширем плану Зубановић демонстрира у циклусима „Инвентар Чернобила” и „Из доба ковида”, којима је заједничко то што су настали као реакција на планетарне трауматичне догађаје, ако тако може да се каже, на својеврсне генералне пробе апокалипсе која прети човечанству зато што је прекорачило своју меру. Други заједнички моменат чернобилског инцидента и пандемије ковида јесте у томе што се у време обележено тим догађајима, од људи очекивало да буду затворени – штавише, тражило да се сами затворе да би избегли опасност. Тиме су, како ефектно каже песник, и наше бриге закључане у милион пута умножени микрокосмос,

у неколико корака, између
кухиње, собе и књиџа.

Ако се песме уобичајене (нео)веристичке фактуре код Зубановића могу разумети као *поиледи*, оно што се отвара у уводном циклусу вероватно би било најбоље назвати *грујим поиледом*, погледом који се одмиче од самог себе, и који себе захвата у рефлексивном понављању виђеног. Отприлике у том смеру циља и ауторова самоинтерпретација, изложена у напомени под насловом „О свакидашњем погледу песама”: „[...] све то смо већ једном гледали: сад можемо опет, сопственим очима изнова да *видимо* једва упамћен лик или приказ”. У напомени је реч о прелиставању албума породичних фотографија, али те речи се исто тако односе на прелиставање збирке песама, поготово уколико је она настала пражњењем фиока. Сугестивност песниковог *види* и *види види* у различитим контекстима употребе, напосто тражи да ове узречице буду тестиране на што различитијој грађи – и било би штета да тај *груји поилед* остане ограничен на само десет песама, колико их садржи уводни циклус.

На самом завршетку овог кратког приказа Зубановићеве нове књиге песама, осврнућу се на место у њој које ми је најзагонетније. У разрешењу тог места, за сада, не помаже ми ни најбољи, а најједноставнији херменеутички савет: читати изнова, и изнова. Завршна песма збирке, под насловом „Ако сам”, тек у последња два стиха

чини јасним да у њој песник ословљава своје речи. Све пре тога личи на похвалу поезији и песничком начину живота, иронијски ублажену, али ипак похвалу. И онда следи завршно обраћање:

*моје речи, ујамшише ово:
У песму не сјајше никада.*

Шта то значи? Када би се песник обраћао другим песницима, или уопште људима, смисао исказа би могао да буде оспорен (или потврђен), као и сваки савет који људи дају једни другима, али би у сваком случају био јасан. Али шта значи упозорење речима, које су већ у песми, од којих је напоследку песма и сачињена, јер она и нема од чега другог да буде сачињена, да никада не улазе у песму? Куда ће онда речи? И шта ће бити с песмом?